N A C Z E L N Y K O M I T E T N A R O D O W Y .

B I U R O P R A C E K O N O M I C Z N Y C H .

S T O S U N K I G O S P O D A R C Z E P O L S K I .

C Z E S C I . - O G Ó L N A

R E F E R A T Dr. Z . D A S Z Y N S K I E J G O L I Ń S K I E J

Ludność

Terytoryum i ludność

Źró	Obszar w 1000 km.2	Ludności w 1000 ogólnej	Ludności w 1000 polskiej	Zaludnienie na 1 km.2
Krolestwo P. w 1913r	126.9	12776	8993=73%	100
Galicya w 1910	78.4	8025	467=58.5%	102
Razem	205.3	20801	13668	

Państwo polskie przedstawiałoby zatem obszar przeszło 200 tys. km.2, zamieszkały przez 21 milionow mieszkancow, wśrod ktorych liczy się koło 14 mil. Polaków to zn. = 65.7 %.

Pod względem obszaru Polska złożona z tych dwoch prowincyi dorównywała by prawie terytoryum Anglii z Walią (151 tys. km.2). i Szkocyą (78 tys. km.2), ktore obejmują razem 229 tys. km.2, przewyższałoby zaś terytoryum Bułgaryi (114 tys. km.2) i Serbii (87 tys. km. 2) razem wziętych.

Liczba ludności w Królestwie oraz Galicyi stoi na 7 miejscu w Europie. Wyprzedza je Rosya je Rosya, Niemcy, Austro-Węgry, Wielka Brytania i Włochy. Tak samo pod względem zaludnienia Polska (Galicya i Krolestwo) stoi na 7 miejscu, zaraz po Niemczech, wyprzedzając Szwajcaryę i Austro-Węgry.

Polska złożona jedynie z tych prowincyi byłaby przeto panstwem średniej wielkości o znacznej liczbie mieszkancow i wysokiem zaludnieniu.

Rozsiedleniu ludności poświęcić należy słów parę. W Królestwie według podziału administracyi rosyjskiej istniało 116 miast z liczbą 2972 tysiącami mieszkancow oraz 358 miasteczek przemianowanych na osady tak, że ludność miejska wynosiła w 1909 r. koło 3641 tysięcy, stanowiąc 31 % ogólnej. W 1913 doszła ta ludność do cyfry 4812 tys., stanowiąc 36.9 % ogólnej. W Galicyi miasta większe i miasteczka, razem 171 miejscowości miały mieszkancow 1595028 = 19.8 % całej ludności. Razem przeto w Królestwie i Galicyi liczyć można koło 5½ miliona miejskiej ludności, a zatem 25.2 %. Wśród panstw Europy wykazują:

	Niższą ludność miejską		Wyższą ludność miejską
Węgry	19. %	Francya	41 %
Szwecya	22 %	Niemcy	56 %
Włochy	22 %	Anglia	76 %

Przy tak wysokim zaludnieniu ani Królestwo ani Galicya nie nadają się na teren kolonizacyjny, nawet gdybyśmy chcieli [illegible] pod uwagę ubytek poniesiony przez wojnę i przyjęli go na 5 % t.j. dla łącznego terytoryum na przeszło milion ludzi.

Ubytek ten szybko może być wyrównany przyz znanej [illegible] ludności polskiej.

Przyrost ludności w ostatnich latach 100 wynosił:

Okres lat	Królestwo Polskie	Galicya
1816-1909/10	339 %	115 %
1816-1861/4	83 %	37 %
1861-1909/10	156 %	57 %

Biorąc ostatnie lat 50, okres w którym nie było powstań ani wojen, ale były lata złe i dobre średni przyrost ludności wahał się od 1-3 % w Królestwie, a w Galicyi oscylował dokoła 1 %. W samem Królestwie ludność wzrosła w ostatnich latach prawie o 1.3 miliona, a mianowicie wynosiła:

w 1907 r.-11505 tysięcy w 1912 r.- 12776 tysięcy.

Prawdopodobnem i niemal pewnem jest, że począwszy od drugiego a najdalej trzeciego roku po wojnie wzrost ludności iść będzie nader szybkim tempem. Wzrost liczby urodzeń daje się zauważyć we wszystkich krajach po wojnach i wszelkich kataklizmach społecznych, o ile przychodzi po nich trwałe obniżenie siły gospodarczej i prześladowania polityczne, (co było powodem wyludnienia się Irlandyi).

W Królestwie po wojnie japonskiej i rewolucyi rosyjskiej z 1904/5, które spowodowały ubytek ludności o 2.4 % w r. 1905, występuje następująca skala przyrostu:

w 1906 r. - 0.5 %
" 1907 " - 1.2 %
" 1908 " - 1.6 %
" 1909 " - 2.1 %
" 1911 " - 2.2 %
" 1912 " - 2.5 %

Niepodległość kraju i wolność polityczna, a z nią wzmożona działalność gospodarcza spowodować mogą przyrostu naszej ludności, o ile rozumnie prowadzona narodowa polityka gospodarcza będzie mogła i umiała wyrownać zniszczenie i stworzyć nowe drogi ekonomicznej działalności in nowe zrodła zarobkow.

Gdybyśmy zaś tego zaniedbali lub skazani zostali na powojenny wyzysk przemożnych sąsiadów przewidywać należy gromadne wychodźtwo za ocean i masową emigracyę sezonową do Niemiec.

Prawy i lewy brzeg Wisły.

Rozsiedlenie ludności w Królestwie i Galicyi jest bardzo niejednakowe w rożnych okolicach kraju. W Królestwie rozrożniać trzeba gubernie leżące na prawy, brzegu Wisły, a zatem część połnocno-wschodnią i południowo-zachodnią.

Prawy brzeg Wisły.

Gubernie	Obszar wiorst^2	L. mieszkańców w 1.000 w 1911 r.	Zaludnienie na 1 w
Lubelska	14789	1550	105
Płocka	8287	740	89
Siedlecka	12580	1003	80
Łomżynska	9266	688	74
Suwalska	10824	681	63

Oprócz gub. Lubelskiej, która posiada rozwinięty przemysł
rolniczy, wszystkie pozostałe wykazują zaludnienie dużo niższe
od średniego.

Lewy brzeg Wisły

Gubernie	Obszar w 2	L.mieszkańców w 1000	zaludnienie na 1 w 2
Piotrkowaska	10763	1981	184
Warszawska	15359	2547	160
Kaliska	9961	1384	119
Radomska	10854	1112	102
Kielecka	8868	973	110

Oprócz gubernii Radomskiej, której zaludnienie spada poni-
żej średniego pozostałe gubernie są gęsto zaludnione, a pogra-
niczna z Niemcami gub.Piotrkowaska posiada zaludnienie prawie
trzykrotnie przewyższające Poznańskie.

W części południowo-zachodniej ludność miejska wynosiła
3751 tys. t.j. 44.4 %. Tu znajdują się wszystkie miasta Króle-
stwa liczące pow. 100 tysięcy mieszkańców, Warszawa, Łodz, Czę-
stochową, Sosnowiec, oraz większa część miast powyżej 20 tys.
mieszkańców. Na lewym brzegu Wisły położone są również dwa skup
pienia ludności, które w związku z wielkiemi miastami dają stre
fy najwyższego zaludnienia.

Pierwsze stanowi Warszawa, która wraz ze 150 tysiączną lud-
nością otaczających ją, a obecnie już po okupacyi niemieckiej
przyłączonych przedmieść Czyste, Brudno i Mokotów przenosi mi-
lion mieszkańców. Spis przeprowadzony we wrześniu pomimo władz
wyjazdu i ludności rosyjskiej, oraz ewakuacyi przez Rosyan wy-
kazał 903 tysiące mieszkańców. Pod Warszawą leżą osady fabry-
czne Żyrardów z 37 tysiącami mieszkańców i Skierniewice, gdzie
wraz z sąsiednią gminą Skierniewicką zamieszkiwało 27 tys.
Miejscowości te tworzą strefę gęsto zaludnioną, która styka
się z Łodzią i ze skupieniem podłodzkiem, razem koło 800 tys.
ludności. W taki sposób obszar powiatów Warszawskiego, Błonskie-
go, skierniewickiego i łodzkiego idzie pas, skupiający przeszło
2 miliony ludności, a zatem prawie szostą część ludności całego
Królestwa.

Druga strefa wielkomieąąkiego skupienia ludności ciągnie
się na południo-zachod, obejmując przestrzeń od Częstochowy do
Sosnowca. Mamy tu Częstochowę (90 tys. m.) Będzin (55 tys.m.)
Sosnowiec (114 tys. m.).
Wrąz z pomniejszemi miejscowościami wzdłuż kolei Warszawsko-Wie-
deńskiej, oraz osadami z Zagłębiem Dąbrowsko-Sosnowickiem koło
poł miliona ludności. W części północno-wschodniej ludność miej-
ska 1051 tys. stanowiła tylko 23.2 % ogólnej. Z miast wielkich
znajduje się się tylko Lublin z 72 tys. mieszkańców, oraz prze-
noszące 20 tys. mieszkańców Płock, Łomża, Suwałki; Siedlce i
Chełm.

W Galicyi większe skupienia leżą na zachodzie i na wscho-
dzie kraju. Centry ich stanowią Kraków i Lwów. Najwyższe zalud-
nienie mają powiaty zachodnie od Oświęcimia począwszy aż do Bo-
chni. Miast powyżej 10 tys. mieszkańców liczono 39. Cała ludność
miejska stanowiła w 1910 r.19.8 % ogólnej.
Litwa i Białoruś.

Na Litwie są ziemie tak polskie jak Poznańskie gdzie o każdą
piędź ziemi wre walka. W Wilnie liczą 65 % katolików po za tem

pow. Białostocki i Bialski są równie polskie jak Galicya środkowa i wschodnia. ~~Dane urzędowe nie~~ dają obrazu polskości w tym kraju. Aby uzyskać właściwy trzeba brać pod uwagę wyznanie i pamiętać, że ludność białoruska niema narodowości odrębnej i zalicza sama siębie do Polaków o ile jest katolicką i mówi gwarą polsko-białoruską, lub do Rosyan jeżeli jest prawosławną. Uważając katolickich białorusinów za Polaków i doliczając tych, którzy po 1905 r. powrócili do katolicyzmu, Wł. Wakar otrzymuje dla wschodniej części guberni Wilenskiej 66.6 % dla północy gub. Grodzienskiej 54.4 % Polaków, dla pow. Minskiego 45.6 % Polaków.

Państwowość rosyjska traktowała zawsze Litwę jako kulturalnie polską. Ziemstw nie zaprowadzono podobnie jak w Królestwie jak w Królestwie, prawo wyborprawo cze do dumy, zastrzega obiór deputowanego od ludności rosyjskiej z gub. Wilenskiej i Kowienskiej tak jak z Warszawy. Litwini mają tradycyę polskie, a ruch litewski posiada więcej cechy amancypacyi kulturalnej, niż dążności polityczno-państwowych. Litwa i Białoruś przy układzie przyszłych granic wchodzić mogą

---

w rachubę, a stanowią kraj rozległejszy o 1/3 od Królestwa i Galicyi razem wziętych, z ludnością, która dorównywa ludności Królestwa. Stosunki terytoryum i ludności przedstawiały się w następujących cyfrach urzędowych: (Statystyka Polski).

Gubernie	Powierzchnie w 1000 km. 2	Ludność w 1910/11 w 1000	% ludności pol.	Zaludnienie na km. 2
Wileńska	41.9	1957	8.2	47
Kowienska	40.2	1798	9.0	45
Grodzienska	38.6	1974	10.1	51
Minska	91.3	2868	3.0	31
Mohilowska	48.0	2261	0.9	47
Witebska	44.0	1855Ø	3.3	42
Litwa i Białoruś	304.3	12709	5.6	42

Miast powyżej 10 tys. mieszkańców liczono 35, a ludność miejska stanowiła 11.1 % ogólnej.

Na podstawie danych zebranych w 1909 r. dla ministeryalnego projektu ziemstw podaje E. Maliszewski następujące cyfry Polaków w 6 guberniach Litwy:

W gub. Wileńskiej	466529	=	26.5 %
" Kowienskiej	198704	=	11.4 %
" Grodzienskiej	305803	=	17.0 %
" Minskiej	274562	=	10.3 %
" Mohilewskiej	61000	=	3.0 %
" Witebskiej	141861	-	8.6 %

Polskość występije wyraźniej skoro weźmiemy pojedyncze powiaty, zwłaszcza w gub. Wileńskiej i Grodzienskiej. W pierwszej pow. Wilenskie (47 %,) Trocki (22 %), Lidzki (29 %), Oszmiański (27 %) Swięciański (25 %), w gub. Grodzienskiej: powiaty Białostocki (41 %) Bielski (36 %), Sokólski (35 %) Grodzienski i Wołkowyski (po 15 %,).

Po za tem w gub. Wileńskiej mieszka 43 % Białorusinów przeważnie katolików. Na 1861 tys. dziesięcin ziemi we władaniu prywatnem w tej guberni 1124 tys. dziesięcin to zn. 60 % należy do Polaków.

Zaludnienie wszystkich gubernii Litwy i Białorusi nie dochodzi nawet do połowy zaludnienia Królestwa i Galicyi, kraje te zostały by przeto na długo terenem kolonizacyjnym dla nadmiaru naszej ludności.

Narodowości niepolskie.

W Królestwie i Galicyi liczyć się należy z narodowością niemiecką, ruską i żydowską. Ludność rosyjska zniknęła z powierzchni życia, wraz z wojskami cofającymi się w głąb cesarstwa.

Żydzi.

W Królestwie liczono w 1913 r. osób wyznania izraelickiego 1957 tys. = 15 % całej ludności. Wśród nich 1942 tys. podało język i narodowość żydowską. Na żydów poczuwających się do innej narodowości wypada przeto 15 tys. przypuszczać zatem należy, że najwyżej 12 tys. uważa się za Polaków.

W Galicyi osób wyznania mojżeszowego liczono w 1910 roku - 871895 = 10.9 %.

Zauważyć należy, że odsetek żydów wśród ludności Królestwa stale się podnosi, w Galicyi opada.

Żydzi są elementem przeważnie miejskim. W miastach Królestwa mieszkało na 1000 m. katolików i maryawitów 486.

prawosławnych	38
protestantów	72
żydów	402

Stanowią przeto żydzi 40 % ogólnej ludności po miastach a odsetek ten dochodzi w niektórych małych miastach do 50 a nawet 80. Dwie trzecie ludności żydowskiej miejskiej mieszka w południowo-zachodniej części Królestwa, a 1/3 w północno-wschodniej.

W 1909 r. zamieszkiwało ludności żydowskiej

	w 1000		% ogólnej
Warszawa	280	990 tys.	37
Łódź	88		22
Inne miasta w g. półn. zach.	379		41
Miasteczka	242		40
Miasta w g. pn.-wsch.	303	529 tys.	55
Miasteczka " "	226		53

Językiem żydów zamieszkałych w Galicyi jest przeważnie polski. Koło 40 tys. podało język niemiecki.

Z ogólnej liczby 871.8 tys. żydów mieszkało w Galicyi
zachodniej 7.9 %
wschodniej 12.3 %

Po miastach ludność izraelicka wynosi od 16 - 40 %. W miastach Galicyi zachodniej średnia 26 %, a w miastach Galicyi wschodniej 29.8 %.

Ludność niemiecką trzeba prawie utożsamić z ludnością protestancką. Cyfra jej w Królestwie dochodzi do 700 tys. (w 1913 r.). W Galicyi podało język niemiecki jako towarzyski 90 tys. osób. Liczbę niemców oblicza prof. Buzek na 50 tys. Pozostałych uważać trzeba za żydów, mówiących po niemiecku.

Ludności rosyjskiej było w Królestwie w 1913 r. 617 tys.

Rusinów liczono w Galicyi w 1910 r. 3208092 = 40 %.

Rozsiedlenie ich jest znane.

Skład ludności pod względem zawodowym w 1897/900 r.

Na 1000 mieszkańców należało do grup zawodowych.

	Administracya sąd, urzędy policya zawody wolne, duchowni	Siła zbrojna	Zajęcia pryw. służba domowa zarobnicy dzienni	Kapitaliści stypendyści zakł. dobroc.	Rolnictwo leśnictwo myśliwstwo rybołóstwo	przemysł rzemiosło górnictwo	komunikacya
Galicya	23	11	33	17	766	88	14
Kr.Pol.	25	27	102	29	566	154	17
gub.Wilenska	21	14	52	21	734	88	19
Kowienska	20	19	68	26	686	98	16
Grodzienska	23	36	43	18	690	113	18

Stosunki własności rolnej

Rozdział gruntów między gospodarstwa różnej wielkości

	L.gospodarstw w 1000		Powierzchnia w 1000 hektarow		% do całej powierzchni	
	Galicya	Królestwo	Galicya	Królestwo	Galicya	Krol.
Ogółem	1205	679	7156	10421	100	100
pow.5(5,6)ha ha (x)	1002	264	2075	807	29	8
5-20(16.8) ha	188	358	1704	3445	24	33
20-50 (16.8-56)ha	8	47	284	1084	4	10
50-100(56-168)ha	2.5	2	193	246	2.7	2
pow.100(168)ha	5	6	2900	4633	40	45

Zasoby kopalne Królestwa i Galicyi.

Płody kopalne znajdują się prawie wyłącznie na przestrzeni t.zw. Zagłębia Polsko-Śląskiego, którego powierzchnia obliczana jest mniej więcej na 5800 km.2 i które dzieli się między polskie ziemie Prus, Austryi i Rosyi. Do Krolestwa należy z tego obszaru tylko 500 km.2, do Galicyi koło 1500.

(x) Cyfry w nawiasach odnoszą się do Królestwa.

Biór. C prawy i lewy brzeg Przemszy, która stanowi mniej więcej granicę między okupacyą austryacką (prawy) i niemiecką (lewy) otrzymujemy dla 1913 r. w tonnach

Na prawym brzegu Przemszy wydobyto 3042783
" lewym " " " 3789804

W pierwszem półroczu 1914 r. produkcya wynosiła:

Dla lewego brzegu Przemszy - 1927695 tonn
" prawego " " - 1605049 "

3533744 "

W porównaniu z temże półroczem 1913 r. wzrosła o 110017 tonn czyli o 3.1 %.

Kopalnie Zagłębia należą obecnie do 9 towarzystw, które eksploatują 15 wielkich kopaln, po za niemi istnieją jeszcze drobne. W 2 towarzystwach kapitał należy przeważnie do Polaków, inne są głównie w ręku Francuzów.

Olbrzymie niedawno odkryte obszary węglowe w Galicyi zachodniej i w pow. Krakowskim eksploatowane są w bardzo małym stopniu. Węgiel ich jest drobnej jakości. Zarówno z węgla w Królestwie, jak i w Galicyi nie otrzymywano dotąd koksu.

W okolicy Zawiercia między Zagłębiem Dąbrowskim, a Częstochową znajdują się pokłady dobrego węgla brunatnego (około 1 m. grubości). Węgiel ten występuje również w Kaliskiem, oraz w kilku miejscach Galicyi wschodniej. Węgiel Zagłębia Dąbrowieckiego rozchodzi się przeważnie, bo w 95 % ogólnej ilości, w Królestwie. Reszta idzie do Rosyi i Galicyi. Z powodu nieuregulowania dorzecza Wisły i niedostatecznych komunikacyi kolejowych węgiel tan idzie w kierunkach Dąbrowa-Warszawa-Iwangród i Warszawa-Kowel, zaopatrując zaledwie 50 % terenu Królestwa.

Kopalnictwo węglowe może się przeto znacznie rozszerzyć, odpowiednio do rozwoju komunikacyi.

Obecnie z powodu granicy cłowej węgiel Królestwa nie zasila dostatecznie Galicyi, pozostawiając ten rynek węglowi śląskiemu, a w Królestwie samem wypierany jest przez węgiel doniecki ze wschodu i północy, a z zachodu przez węgiel śląski, który pomimo cła dostarczany jest po tanich cenach kolejami do różnych punktów granicznych Królestwa. Warunki gospodarcze przyszłe Polski mogą być przeto dla produkcyi węgla przyjaźniejsze, nie mówiąc już o tem, że galicyjski teren węglowy ze swem całkiem nie wyeksploatowanym bogactwem daje niewyczerpane zasoby energii motorycznej i cieplnej.

Żelazo. Rudy żelazne znajdują się w Królestwie a) w Zagłębiu węglowem, jako żelaziak brunatny o zawartości koło 40 % żelaza brutn., w okolicach Częstochowy t.zw. żelaziak ilasty (węglan żelaza o zawartości koło 35-40 % żelaza, w którym po wyprażeniu przez co ułatnia się kwas węglowy, zawartość żelaza azrasta do 45 %. Ze względu na swą czystość i łatwą topliwość jest on chętnie używany, ale wydobywany jest w małych ilościach, gdyż konkuruje z nim ruda Rosyjska z Krzywego Rogu.

Obszar tego żelaza oblicza Kontkiewicz na 1000 km.2, a ze względu na pokładowy charakter złóży przypuszcza, że w ziemi znajduje się kilkadziesiąt milionów tonn rudy. c) W ziemi Radomskiej wzdłuż północnego podnoża gór Świętokrzyzkich znajduje się trzeci obszar rud żelaznych o przypuszczalnym obszarze 1500 km.2. Poza tem na całym obszarze Królestwa porozrzucane są rudy t.zw. błotne, których obszerne złoża znaleziono w ostatnich latach w gub. Kaliskiej.

Ogólną ilość rud żelaznych na terytoryum Królestwa oceniają na 25 - 26 mlrdów pudów. Pomimo to wydobywanie rudy polskiej obniża się, gdyż Królestwo jest rynkiem zbytu dla surowca południowo-rosyjskiego.

lata	Wytwórczość rud w Królestwie - w milionach pudów	Przywóz rudy z Rosyi
1899	23.3	17.7
1900	29.5	15.2
1910	10.8	17.3
1911	15.7	27.4
1913	18.9	

Z przerwaniem dowozu rud żelaznych z Rosyi i z otwarciem rynku galicyjskiego, może się kopalnictwo żelaza podnieść zwłaszcza, że produkt ten znajdzie zbyt dla hut na Śląsku Górnym.

Miedź. Niewielkie złoża rud miedzianych znajdują się w Polsce w okolicy Kielc i Chęcin. Przetapianiem miedzi zajmuje się jedyna huta Miedzianka w Kieleckiem.

Wobec wielkiego znaczenia miedzi w przemyśle elektrotechnicznym, przy fabrykacyi nabojów, dla tysiącznych przedmiotów domowego użytku, przewidywać można, iż zapotrzebowanie tego metalu ogromnie zwrośnie, a w interesie przemysłu polskiego leży zwolnienie zupełnie miedzi od cła. Dziś sprowadza Królestwo miedź głownie z Rosyi i opłaca za nią 1.8 mil. rubli rocznie. Wytwórczość wyrobów miedzianych wynosi koło 7.1 mil. rb. rocznie.

Cynk i ołów. Rudy cynkowe i ołowiane znajdują się w wielkich ilościach na Śląsku Górnym.

1). Austryacki kartel żelaza dostarczył Galicyi towaru za blisko 80 mil. koron w r. 1913.

W Królestwie i Galicyi spotyka się tylko galman z niewielką domieszką blendy. Ruda ołowiana występuje w okolicy Kielc i Chęcin.

Wytwórczość cynku w Królestwie waha się około 600 tys. pud., wartości 2.4 mil. rb. i mogłaby prawie zaspokoić zapotrzebowanie Królestwa. Ponieważ jednak cynk polski całkowicie był zakontraktowany do Rosyi dla zamówień rządowych, fabryki Królestwa sprowadzały cynk ze Śląska Pruskiego, opłacając zań około 2.2 mil. rb. rocznie. Ołów produkowany jest w małych ilościach koło 20 tys. pudów. Cło na ołów nie leży w interesie Królestwa.

Nafta i wosk ziemny.

Bogactwo kopalne nafty w Galicyi ,nie zostało dotąd dokładnie zbadane. Dr. Szajnocha i J. Zarański oceniają je na 3 miliardy centnarów metrycznych. Nawet gdyby ta ocena okazała się przesadną faktem jest, że tereny naftowe już znane obejmują 8000 hektarów i skonstatować się dadzą w 350 miejscowościach. Wiele kopalń; od których rozpoczęło się wydobywanie ropy, zostało na razie wyczerpanych z powodu iż wiercenia doprowadzano przed kilkunastu laty tylko do głębokości 200 lub 300 metrów. Obecnie gdy wierci się do głębokości 1200, lub 1300 m. ,wiele z tych kopalń okazać się znów może ropodajnemi. Z ogólnej ilości ropy 94 % wydobywa się w Borysławiu i Tustanowicach oraz okolicy. Ponieważ jednak produkcya tych miejscowości już nie wzrasta świat naftowy ogląda się za nowemi roponośnymi terenami.

Ilość wydobytej ropy w ostatnich latach dawała w cysternach (1 c = 10000 kg.) w 1909 r. 209000, w 1911 r. 150000, w 1912 r. - 114413, w 1913 r. - 111367. Wartość 1 ctm. na miejscu produkcyi podniosłą się z 5 kor. w 1912 r. na 8.69 kor. w 1913 r. Z tego powodu ogólna wartość galicyjskiej ropy była w 1912 = 57.2 mil. koron, w 1913 r. = 88.7 mil. koron.

Wysokość produkcyi ropy wyraźnie spadała, co zależało jednak w mniejszej mierze od możności wydobywania niż od warunków międzynarodowego rynku, z którym nafciarstwo galicyjskie jest dziś ściśle związane. Kapitał inwestowany w kopalniach galicyjskich jest przeważnie zagranicznego pochodzenia. Wysokość najwięcej tu zainteresowanego kapitału angielskiego podawano w 1913 roku na 54 mil. koron. Akcye naftowe galicyjskie mają debit na giełdzie londyńskiej, a ponieważ wysokość ich wynosi wielekroć 1 f.st. cieszą się wielką popularnością. Kapitał niemiecki, który po wielu niepowodzeniach wycofał się prawie zupełnie z galicyjskiego nafciarstwa teraz czuje podobno silną dążność do nowych inwestycyi.

W produkcyi międzynarodowej zajmuje ropa galicyjska 3-e miejsce (Stany Zjednoczone A.P., Rosya, Galicya, Rumunia.) Zauważyć należy jednak, że może się mierzyć z poprzedzającymi ją olbrzymami. Produkcya ropy galicyjskiej wynosiła w 1910 r. 4 %, w 1912 tylko 2.5 % ogólno światowej.

Rozwój kopalnictwa naftowego pociągnął za sobą powstanie licznych rafineryi. W Kampanii z lat 1911/13 brało udział 72 rafinerye w obrębie państwa austryackiego, z tego 53 znajdowało się na terytoryum Galicyi. W sumie podatku od surowca wynoszącej 26.5 mil. koron pochodziło z Galicyi 13.7 mil.,a zatem przeszło 50 %.

Rafinerye są przeważnie przedsiębiorstwami akcyjnemi, opartemi na obcym kapitale. Pomimo tego udziału obcych kapitałów przemysł naftowy ściśle jest związany z bytem Polaków w Galicyi. Robotnik, wiertacz, urzędnik, inżynier, a nawet dyrektor są zwykle Polakami. Organizacye przemysłu obejmują przedstawicieli przedsiębiorstw bez względu na ich narodowości.

Wosk ziemny cz. Ozokieryt, masa ciemno-brunatna o gęstości wosku, spotyka się tylko w Rosyi i w Galicyi. W ostatnich latach produkcya wosku zmniejsza się, a mianowicie:

	Rok 1901/6	r.1910
Produkcya ozokierytu w q	28255	21707
Wartiść w 1000 k.	3676	2923

Wyczerpywanie się kopalń ozokierytu byłoby bardzo godnem pożałowania, gdyby nie to, że zastąpi go prawdopodobnie wkrótce sztuczny produkt, wyrabiany z odpadków nafty.
w 1910 r. pracowało w kopalniach nafty 5499 robotników, w kopalniach ozokierytu 1313, n razem przeto 6812 ludzi.
W r. 1913 r. w samych kopalniach nafty 7258 robotników.
Sól. W Królestwie istnieje jedynie niewystarczająca produkcya soli w Ciechocinku, którego warzelnia dostarczyła w 1913 r. 4400 t. wartości 98000 rb. Tymczasem w r. 1911 przywieziono do Królestwa z południowej Rosyi 90000 tonn soli i zapłacono za nią koło 2 mil. rb.
Podobno najnowsze wiercenia obiecują nowe skarby soli kopalnej w Królestwie w okolicach Ciechocinka. Jest to jednak muzyka przyszłości.
Obecnie producentem soli dla przyszłej Polski mogą być bogate złoża i zrodła solne w Galicyi. Saliny Galicyi zachodniej produkowały w tonnach przeciętnie :

Wieliczka.......87062)		
Bochnia..........18324)	105386 t. w r. 1909 -	104125
Saliny wschodn. Galicyi........	69743 " " "	70448
Razem przeciętnie	165729 t. a w 1909 r. -	174573 tonn
w 1913 wydobyto	199769 tonn.	

W Galicyi wschodniej liczono 10 salin Lacko, Stębnik, Drohobycz Bolechów, Dolina, Kałusz, Łanczyn, Delatyn, Kosow, Kaczyka. Przeważnie są to zrodła solne w których sol się ługuje, ale obok źrodeł w Stebniku i Kałuszu znajduje się sól kopalna; a w Kałuszu także pokłady soli potasowych: sylwinu, kainitu, karnalitu. Sól Wieliczki i Bochni jest pierwszorzędnej jakości, solanki wschodnio-galicyjskie mają wyższą zawartość soli alpejskich.

Pomimo to aż do ostatnich czasów, stojąc pod zarządem monopolowym panstwa, były kopalnie i solanki galicyjskie zaniedbywane, a mianowicie: 1) Inwestycye nie odpowiadały wartości kopalni i salin, ani ich wydajności i szły głownie na podtrzymywanie przestarzałych urządzen i budynkow. 2) Wkłady poczynione w saliny alpejskie były wiele wyższe nieproporcyonalnie do ich wydajności. 3) Sól Wieliczki i Bochni, ktora po wydobyciu i zmieleniu bez wszelkiego oczyszczenia i dodatkowych kosztów iść może do handlu jako sól kuchenna, sprzedaje się przeważnie jako sol bydlęca i fabryczną. Solanki wschodnio-galicyjskie, posiadające od 295 - 313 kg. soli kuchennej (Na Cl) zaniedbuje się, a jednocześnie solanki alpejskie o niższej zawartości soli i dużem zanieczyszczeniu przerabia się starannie na sól kuchenną. 4) Nie zostały dotąd przeprowadzone badania geologiczne nad ilością soli w salinach galicyjskich, przez co bogactwo ich nie jest obliczpne.

Wszyśtkie to zaniedbania wielkiego bogactwa soli w Galicyi dają jako wynik a) Niski dochód dla skarbu państwa. Po potrąceniu wydatków ze wschodniej i zachodniej Galicyi ·11 z górą milionów koron. b) Wksploatacyę soli w takiej ilości, iż starczy ona jedynie na potrzeby Galicyi i Śląska, a bardzo znaczna część produktu marnuje się, albo sprzedawana bywa poniżej wartości (jako sol bydlęca i fabryczna, a nie jadalna). C) Ocenia się za niską bogactwa solne, na czem cierpi ilość soli otrzymywanej dla handlu d) zaniedbuje się cenne sole potasowe w Kałuszu i to bez przyczyny, ponieważ nie rywalizują z niemi saliny alpejskie. Pominięcie to wychodzi tylko na korzyść Stassfurtu, a zatem produkcyi niemieckiej.-

Wszystkie czynione dotąd poszukiwania geologiczne przemawiają za możnością podwyższenia produkcyi.- Fakt, że zarówno w Bochni jak i w Wieliczce gospodarka rządu austryackiego była wprost rabunkową, a ilość faktycznie na targ wyprowadzanej soli spadała nieraz do 3 % odbudowanej, jak wreszcie inna, że podczas wojny bez wszelkiej zmiany urządzeń technicznych produkcya wzrastała, potwierdzają wymownie żądanie geologow.- W 1915 r. pomimo chwilowej inwazyi rosyjskiej wyprodukowano do sierpnia 1 milion q. t.j. 200 tys. q soli kamiennej jadalnej, tyleż warzonki i 600 tys. q. soli fabrycznej, gdy w 1909 r. produkcya całoroczna wynosiła 87D617 q.-

To też pomimo braku geologicznych ścisłych badań twierdzić można, że kopalnie galicyjskie będą w stanie dostarczyć dostateczną ilość soli dla przyszłej Polski.-

Geolog dr. W. Kuźniar wyraża się w tej sprawie " Gdyby całą ilość górniczo poznanej soli ocenić w Wieliczce na 150 mil. q i przyjąć że drugie tyle znajduje się w traktowanej po macoszemu Bochni i racyonalnie eksploatować wschodnią Galicyę, to wynikiem obliczenia będzie, że jesteśmy zaopatrzeni w sol jadalną i fabryczną na 180 lat " Sol galicyjską przyniesie Krolestwu korzyść bezpośrednio ponieważ płacono za sol rosyjską 5 milionow koron (2 mil. rb. w 1911 r.) zostanie w kraju.- Po za tem bogactwo soli stanie się obok bogactwą węgla podstawowym warunkiem rozwoju przemysłow chemicznych, głównie zaś produkcyi sody. Sol kuchenna jest dziś wyłącznym materyałem, z którego otrzymuje się soda, używana przy fabrykacyi mydła, szkła, wszelkich polew, ultramaryny, barwików mineralnych i rozmaitych reakcyi, przy których idzie o zobojętnienie kwasow albo ich usunięcie. Fabrykacya sody jest dziś na zachodzie potężnym przemysłem, a rozwoj jej zależy wyłącznie od obfitości zrodeł lub kopaln soli.- Ceniąc bigactwo naturalne jakie stanowi nasza sol galicyjska musimy dążyć do jak najwyższej racyonalnej jego eksploatacyi, a w tym celu żądać:

1- Ochrony cłowej

2- ustąpienia krajowi monopolu solnego tytułem darowizny, za spłatą, lub jako dzierżawę na lat 25-50.

Żądanie co do monopolu solnego wysuwa już kilkakrotnie, umotywowanem by być mogło wielkiemy stratami, jakie kraj w wojnie poniosł i ktore na tej drodze częściowo spłacone by być mogły.-

Siarka najlepszy surowiec do wyrobu kwasu siarczanego (po za tem wyrabiać go można z blendy cynkowej) znajduje się w Polsce w Czarkowej przy ujściu Nidy do Wisły i w Swoszowicach na południe od Krakowa.- W obu miejscowościach istniały do niedawna kopalnie siarki, ktore jednak od kilkunastu lat są zaniedbane, nie z racyi swego ubostwa, lecz z powodu konkurencyi siarki sycylijskiej, ktora dobywana w wielkich masach i bardzo tanio, drogą morską zaopatruje całą Europę.-

Wobec nadziei, że kopalnie siarki powstać znowu mogą, pożądanem byłoby ustalić dla niej ochronę celną.-

1. KAMIENIE I GLINY.

Wapień w okolicach Kielc i Chęcin daje się łamać w duże prawidłowe bryty i polerować. Są to tak zwane marmury Kieleckie.
Wapien biały formacyi mioceniczenej w południowej części ziemi Kieleckiej, daje się obrabiać w bryty, twardniejące po wyschnięciu. Mogłby stanowić doskonały kamień budowlany dla miast, gdyby nie brak komunikacyi.-
Piaskowce szydłowieckoe czerwony i biały w okolocach Kielc i w Radomskiem nadają się, do celow budowlanych.-
Wszystkie gatunki naszego marmuru łatwo są do obrobienia i polerowania, posiadają piękne zabarwienie, nie przyciągają rdzy, słowem mogą współzawodniczyć z marmurem, wydobywanym we Włoszech, Belgii i Francyi do celow rzeźbiarskich, a cała Europa środkowa potrzebuje tego materyału.-
Wobec znacznej wagi marmuru i wysokich kosztów przewozu, marmury nasze mogłyby w znacznej ilości iść do sprzedaży w Wiedniu i Berlinie, mając za sobą mniejszą odległość, przybliżona w kilometrach.

	z Kielc	z kopalni Belgijsk.	z kop. Kanaryjsk.
Do Wiednia	571	1118	1122
" Berlina	721	700	1625
" Lwowa	578	1692	1839

Już obecnie zagranicą zwraca się często do Kielc z zapotrzebowaniem surowych blokow marmuru. Wyroby marmurowe z jednej fabryki w Kielcach, sprzedawano są w 3/4 w Krolestwie, reszta idzie do Rosyi, głownie do Petersburga, Moskwy, Kijowa, Charkowa i Astrachania.-
Zdaniem fachowca H.Gesslera eksport marmuru mogłby iść na wielką skalę, a poważnym odbiorcą byłaby Galicya i Austro-Węgry ktore sprowadzają koło 40000 cetn.metr. opiłowanych płyt kolorowego marmuru, wartości blisko miliona frankow, z Belgii i Włoch.- Największym konsumentem mogą być Niemcy. Idzie marmur pewnych gatunkow do Anglii, Szwecyi, Holandyi oraz na Bałkan.-
Nasze kopalnie marmurow mają tedy przyszłość przed sobą zwł. że na bloki marmurowe niema cła ani w Niemczech ani w Austryi, na płyty wypiłowane tylko w Niemczech po 2.50 marek za 100 kg.

Pokłady gipsu koło Buzka, Pinczowa i Stopnicy, jako materyał sztukaterski.
Porfiry, pod Krzeszowicami w pobliżu Krakowa w dużych łomach dostarczają materyału brukowego i szpsowego.
Kreda w Lubelskiem koło Chełma.
Gliny nadające się do celow ceramicznych, znajdują się w Radomskiem wzdłuż połnocnego podnoża gor Świętokrzyzkich.-
Glinki na fajans i porcelanę dadzą się w wielu miejscowościach odszukać, czego dowodem np: fabryka artystycznych fajansow Lewickiego pod Stanisławowem, ktory używa miejscowej glinki za materyał.-

GLEBA I PLONY ROLNICZE.

Rozejrzawszy się w produktach kopalnych Galicyi i Królestwa przejść należy do plonów, jakie otrzymują oba kraje z uprawy gleby, oraz zapytać w jakim stopniu wystarczają te plony dla przeżywienia ludności.-
Bez specyalnych obliczeń stwierdzić można, że ani Królestwo ani Galicya własnem zbożem przeżywić się już dziś nie mogą.-
Składają się na to dwie przyczyny:
Wysokie zaludnienie obu krajow, obok niskich plonów, które nie dorownywają wytworczości środkowej i zachodniej Europy i stoją znacznie niżej od zbiorow otrzymywanych z hektara w prowincyach polskich Prus. Obraz zmienia się o ile obok Krolestwa i Galicyi weźmiemy pod uwagę także gub. Wileńską, Kowieńską, i Grodzieńską.-

Zbiory są tu wprawdzie niższe niż w Królestwie, ale ludność o połowę rzadsza.-

W tablicach uwydatnienia została 1 - Liczba ludności zamieszkującą każde z powyższych terytoryów, 2- Podział ogólnej powierzchni pomiędzy rozmaite kategorye użytków rolnych, 3,- Powierzchnia, w hektarach obsiana przez rozmaite rodzaje zbóż. 4- Zbiór ogólny poszczególnych gatunków zboża. 5 - Zbiór z 1 ha zasiewu poszczególnych upraw w centawahh metrycznych (q)

T A B L I C A I.

Ludność Galicyi Królestwa oraz gubernii

Wileńskiej Kowieńskiej i Grodzienskiej

Galicya	8.025.675	
Królestwo (10 gubernii)	12.476.000	
Razem Galicya i Królestwo Polskie	20.501.675	
Gubernia Wileńska	1,957.000	5,728,100
" Kowienska	1:796.700	
" Grodzienska	1,974.400	
Ludność Galicyi, Królestwa i trzech gubernii na Litwie ogółem	26.229.775	

T A B L I C A II.

Powierzchnia użytków rolnych w jej stosunku do ogółu powierzchni w hektarach

	Rok	Powierzchnia ogolna	Ziemia orna	Łąki	Pastwiska
Galicya	1913	7;849;224	3;806,987	873.588	771,692
Krolestwo	1909	12;284,786	6,920.721	984.623	829,764
Razem		20,134.010	10.727.706	1.858.311	1.601.456
Wileńska	1887	3.843.000	1.557.000	ØØØ 609.000	
Kowienska	1887	3.932.000	1.445.000	1.112.000	
Grodzienska	1887	3.595.000	1.429.000	705.000	
Powierzchnia Galicyi Krolestwa i trzech gubernii na Litwie..ogołem:		31.504.010	15.156.708	5.885.767	

c.d. tabl. № 2.

	Rok	Lasy	Ogrody i place	Nieużytki	Niewyszczególnione
Galicya	1913	2.015.323	108.993	18,312	254.226
Krolestwo	1909	2.217.729	476.705	513.726	341.520
Razem		4.233.052	585.699	532.038	595.748
Wileńska	1887	1.079.000Ø	107.000	491,000	- - - -
Kowienska	1887	908.000	143.000	326.000	-------
Grodzienska	1887	846.000	153.000	426.000	-------
Powierzchnia Galicyi Królestwa i trzech gub. na Litwie wyn. ogołem:		7.036.052	988.699	1.775.038	1.191.492

T A B L I C A 3.

Powierzchnia obsiana przez rozmaite rodzaje zbóż w hektarach

Rodzaj zboża okres czasu 1905-10	Galicya	Królestwo	Wileńska gub.	Kowieńska gub.	Grodzieńska gub.
Pszenica	474000	501000	16000	61000	25000
plus	61343 kukurydzy)				
Żyto	627.000	2.099000	495000	426000	421000
Jęczmień	344000	495000	97000	147000	56000
Owies	680000	1137000	224000	237000	194000

T A B L I C A 4.

Zbiór ogólny poszczególnych gatunków upraw w tysiącach q.

Rodzaj Zboża w okresie 1905-1910	Galicya	Królestwo	Wileńska	Kowieńska	Grodzieńsk
Pszenica	5218	5685	104	552	206
Żyto	6185	20143	2911	3367	2952
Jęczmień	3334	5288	657	1171	388
Owies	6201	9998	1346	1863	1203

T A B L I C A 5.

Zbior z 1 ha zasiewu poszczególnych upraw w q.

Rodzaj zboża okres 1905-10	Galicya	Królestwo	Wileńska	Kowieńska	Grodzieńsk
Pszenica	11	11	7	9	8
Żyto	9.9	10	6	8	7
Jęczmień	9.7	11	7	8	7
Owies	9.1	9	6	8	6

Na podstawie cyfr powyższych dochodzimi dom ogólnej ilości otrzymywanego w kraju zboża każdego gatunku i możemy już porównać ją ze spożyciem.

Obliczenie tego spożycia możliwie jest tylko dla Królestwa dzięki posiadaniu dla tego kraju bilansowi zbożowemu.(x) Cfry otrzymane dla Krolestwa przenosimy na Galicyę, jakkolwiek obliczenie to nie jest ścisłem. Galicya oprocz 4 rozpowszechnionych wszędzie gatunkow zboża, produkuje także kukurydzę, którą żywi się znaczna część jej mieszkancow na wschodzie.

(x) Obliczając konsumcyę na podstawie bilansu zamienialiśmy mąkę na zboże licząc 100 kg = 60 kg mąki, ponieważ przemiał żyta i pszenicy jest rożny, a przeciętna zbliża się do tej cyfry.-

-Dla uproszczenia obliczeń, dodajemy ilość wyprodukowanej pszenicy i kukurydzy, utożsamiając ze sobą te rodzaje ziarna.-

T A B L I C A 6.

Bilans handlu zbożowego Królestwa w 1910 r.

w 1000 pudów

Produkt	Wywóz zagranicę	Wywóz do Rosyi	Wywóz Ogółem	przywóz z zagranicy	przywóz z Rosyi	przywóz ogółem
Pszenica	1878,1	112.1	1990,3	74,5	355.7	430.2
Mąka psz.	29.7	79.4	109.1	- -	10829.8	10829,8
Żyto	258.1	380.9	639.0	5859,4	2811,9	8671,3
Mąka żyt.	32.3	326.7	359,0	1,0	326,1	327,1
Jęczmień	2347,9	929,3	3277,2	5,2	1600,5	1605,7
Owies	19,5	40,8	60,3	514,0	8525.2	9039,2
Mąki inne	- -	16,7	16,7	- - -	342,2	342,2

c.d. tabl. 6.

Produkt		Przewyżka przywozu nad wywozem oznaczona wyrazem minus, zaś wywozu nad przyw. plus	
Pszenica	plus	1560;1=255.544 q	)-2,671,201 q ziarna
Mąka pszenna	minus	10720;7=2,926,745 q)	
Żyto	minus	8032,3=13,156,907 q)	
Mąka żytnia	plus	31; 9= 8697 q	plus13,148,209 q "
Jęczmien	plus	1671;5 = 293791 q	plus 293791 q "
Owies	minus	8978;9 = 1470743 q	minus1470743 q "
Mąki inne	minus	325,5 = 88861 q	minus 88861 q "

Spożycie ludności w Królestwie i ogolne na jednego mieszkańca uwydatniają tablice 7 i 8.

T A B L I C A 7.

Spożycie ludności Królestwa w quintalach

Produkt	Z własnych zbiorów	plus Przywóz minus wywóz		ogółem
Pszenicy	5,685,000	plus	2,671,201	8,356,201
Żyto	20,143,000	"	13,148,209	33.291,209
Jęczmienia	5,288,000	minus	293,791	4,994,208
Owsa	9,998,000	plus	1,470,743	11,468,743
Mąki sprowadzanej	- - -	plus	88861	88,861

T A B L I C A 8.

Spożycie na osobę.

Pszenicy	0,66 q = 66 kg.	332 kg.	463	x)
Żyta	2,66 q = 266 "			
J,czmienia	0,40 q = 40 "			
Owsa	0,91 q = 91 "			

Przyjmując miarę spożycia, otrzymujemy dla Galicyi i Królestwa zapotrzebowanie:

Pszenicy	13,5 mil q którem odpowiada produkcya	10,9 mil
Żyta	54,5 " " " " "	26,3 " "

O ile zaś weźmiemy pod uwagę ludność obszaru powyższego łącznie z gub. Wilenską, Kowienską i Grodzięnską otrzymamy zapotrzebowanie pszenicy 16,1 mil q, którem odpow.prod. 11,7
" żyta 69,7 " " " " " 35,5

T A B L I C A 9.

Zapotrzebowanie Galicyi , Królestwa i trzech guberni na Litwie

w cetn. metr. (q)

	Pszenicy	Żyta
Galicya	5296945	21348295
Krolestwo	8234160	33186160
Razem...........	13531105	545344055
Gub.Wileńska.......	117420	5205620
" Kowienska......	1185822	4779222
" Grodzieńska....	1303104	5251904
Zapotrzebowanie Galicyi, Królestwa z trzema guberniami Litwy	16137451	69771201

T A B L I C A 10.

Zboże produkowane na miejscu w cetn.metr. (q)

	Pszenica	Żyto
Galicya	5218000 (wraz z kukurydzą)	6185000
Krolestwo	5685000	20143000
Razem............	10903000	26328000

x) W Niemczech wypada spożycie wszystkich czterech zbóż na 463 kg.

d.c. Tabl. № 10

Zboże produkowane na miejscu w cetnarach metrycznych

	Pszenica	Żyto
gub. Wileńska	104000	2911000
" Kowieńska	552000	3367000
" Grodzieńska	206000	2952000
Ogółem Galicya, Królestwo i 3 gubernie na Litwie	11765000	35558000

Zestawienie produkcyi i zapotrzebowania wykazuje olbrzymie niedobory w obu ziarnach przy dzisiejszej uprawie i przy stanie zbiorów przed wojną.-

TABLICA 11.

Zestawienie produkcyi i zapotrzebowania w cetn.metr (q)

	Pszenica		Żyto	
	produkcya	zapotrzebowanie	produk	zapotrz[illegible]
Galicya	5218000	5296945	6185000	21348[illegible]
Krolestwo	5685000	8234160	20143000	331861[illegible]
Razem........	10903000	13531105	26328000	545344[illegible]
Gub. Wileńska	104000	117420	2911000	520562[illegible]
" Kowieńska	552000	1185822	3367000	47792[illegible]
" Grodzieńska	206000	1303104	2952000	5251904
Ogółem Galicya Królestwo i 3 gub. Litwy	11765000	16137451	35558000	69771201

Przyczyny niskich zbiorów na całym tym obszarzę szukać jednak należy nie w specyalnej nieurodzajności gleby, na ogoł dobrej, a w pewnych okolicach jak Podole galicyjskie ziemia Proszowska glinki lössowe Galicyi Zachodniej wyjątkowo urodzajnej. Pomimo okolic piąszczystych i gruntow lichych jest gleba Krolestwa i Galicyi na ogoł nie gorsza od gruntów Poznańskiego i Prus Zachodnich.- Przyczyną niskich zbiorow w krolestwie były warunki polityczne; przedewszystkiem otwarta do Rosyi granica, a z tego powodu dowoz mąki rosyjskiej, ktora taniej wypadała od naszej, brak komunikacyi szosowych i kolejek lokalnych a wreszcie niski poziom oświaty ogolnej chłopa i brak oświaty zawodowej. Ostatnia przyczyna działała aż do ostatnich czasow i w Galicyi, gdzie na zbiorach odbija się także ujemnie nadmierne rozdrabnianie gruntów, brak komasacyi, niedostateczność kapitałow obrotowych w rolnictwie i w ogole nieuregulowane stosunki rolne.- Dowoz zboża i mąki z Węgier oddziaływał rownież hamująco na produkcyę rolną.-

Możemy jednak przypuszczać, że polityczna niepodległość i wynikająca ztąd możność prowadzenia narodowej polityki gospodarczej braki wyżej wyszczegolnione wyrówna.- Rezultatem tego będzie podwyższenie zbiorow bodaj do normy osiąganej dziś w Poznańskiem.

Zbiór z hektara w Poznańskiem wynosił dla żyta 16,5 , dla pszenicy 19,5 ctn.m. (q)
O ile dzisiejsza wydajność gruntów ornych Poznańskiego przyjmiemy dla całego obszaru (Królestwa, Galicyi, gub.Wileńska, Kowieńska i Grodzieńska) otrzymamy przy obecnych obszarach uprawy:

					w mil q
Żyto	- prod. 67122000 q	Spożycie	69771201	niedobor	2,6
pszenica	" 26161500 q	"	16137451	przewyżka	10.0

Niedobór żyta hojnie opłacić się da konsumowanym lub sprzedawanym nadmiarę przewyżki.
O ile zaś uwzględnimy tylko Galicyę i Królestwo mamy następujące cyfry:

Żyto prod.	34979000 q	spożycie	54534455	- niedobór	19,5mil q
pszenca"	20199688 q	"	13531105	przewyżka	6.7 " "

Niedobór istnieje i w tym wypadku. Nie mamy zatem powodu do żądania dla zboża wwozowych ceł ochronnych.-
Cyfry produkcyi i konsumcyi zboża stanowią zatem drugi argument gospodarczej natury za przyłączeniem terytoryum białoruskiego do przyszłej Polski. (Pierwszy stanowiła możliwość kolonizacyi na obszarze niżej zaludnionym).-

B O G A C T W O L E Ś N E .

Obszary leżne w Królestwie i Galicyi stale się zmniejszały w czasach pokoju. A mianowicie przestrzenie leśne wynosiły:

	Obszar leśny w 1000 ha	na 100 ha było lasu	leśna własność państw w ha
Galicya w 1901r.	2021	25;8	- - -
" w 1913	2015	25;7	281602
Król.Pol. 1909	1980	18;0	- - -
" " 1912	1343	11,2	543481

Obszar leśny Galicyi związany z jej geograficznem położeniem jest tak znaczny, że drobny ubytek, a nawet straty wojenne nie mogą budzić większych obaw o całość. Natomiast gwałtowne zmniejszanie się obszarow leśnych w Krolestwie nasuwa niemal podejrzenie co do pewności dat statystycznych. Cyfry podane dla 1912 roku powtarzają się jednak konsekwentnie w obu rocznikach statystycznych w obu rocznikach statystycznych (z 1913 r i 1914) są zatem jeżeli nie ścisłe, to zbliżenie do prawdy.- Lasy Krolestwa Polskiego spadły już prawie do połowy zaleconego przez teoretykow przy normalnym podziele gruntow obszaru.- Olbrzymie wyręby dokonywane są obecnie przez władze niemieckie.-
Ochrona pozostałych lasow przez rząd panstwa polskiego będzie zatem pierwszorzędnej doniosłości, podobnie jak wprowadzenie racyonalnego gospodarstwa lasowego.-
Nie mniej uderzają nas ogromne przestrzenie lasów skarbowych. Podczas kiedy w Galicyi lasy skarbowe stanowią 14,2 % ogolnej przestrzeni leśnej, w Krolestwie obszar lasow rządowych stanowił 39 %. Do tego dodać jeszcze lasy majorackie, które przeważnie były w ręku Rosyan i stanowią dalsze 8 %. W ręku najezdcy znajdowało się powyżej 40 % ogólnego obszaru leśnego.-
W ogole obszary leśne pod ochroną zarządu ochr.leśnej dzieliły się pomiędzy następujące kategorye właścicieli w 1912 r

Własnych lasow skarbowych..........	495682 ha
Pod zarządem skarbu..................	88782 "
Majorackie...........................	111403 "
kościelnych,cerkiwnych,klastornych..	39918 "
Włościanskich i gminnych............	116075 "
Osob prywatnych.....................	521122 "
Ogółem..........	1,372982 hektarów.

Największe obszary leśne znajdują się w gub. Radomskiej i Suwalskiej. Najmniej lasów posiada gub. Kaliska i Płocka.-

KOMUNIKACYE LADOWE I WODNE.

Pierwszorzędne znaczenie linii komunikacyjnej stawia je wśród niezbędnych warunków powodzenia lub zacofania kraju a sprawę doprowadzenia sieci komunikacyjnej w królestwie do normy środkowo europejskiej wysuwa na czoło narodowej polityki gospodarczej.-

DROGI kołowe w Polsce i państwach trójzaboru.-

w 1900 r.

	Obszar 2 w 1000km	Ludność w 1000	Zaludnienie na 1 km.2	długość dróg na liczba km.	na 100 ogól-km.2 przestrzeni km.dróg	na 1000 mieszk. km. dróg.
Król Pol.	127	11,9	94	8400	6.6	0.07
Rosyą Europ. z Król.P.	5297	107.5	20	30000	0.5	0.02
Galicya	78.5	7.3	91	14500	18.4	0.2
Austrya z Galicyą	300	26.0	87	100000	33.3	0.3
Prusy	349	35.0	99	96000	27.5	0.27
Anglia	315	42.0	132	256000	81.3	0.6

W stosunku do przestrzeni ma Galicya prawie 3 razy dłuższą linię dróg bitych w stosunku do liczby mieszkańców, stosunki królestwa wyglądały jeszcze mniej pomyślnie. Porównanie z Prusami, a szczególniej z Anglią uwydatnią zacofanie zupełne kraju.

Stosunki dróg bitych występują wyraźniej skoro zestawimy poszczególne gubernie biorąc za Nikorowiczem cyfry z 1912 r. w wiorstach.-

Gubernie	Obszar wiorst kwadrat.	Ludność w 1909 r.	długość dróg szosowych ogólna	na 100 kw. wiorst	Obszaru na 100 mieszkańców.
Kaliska	9961	1206141	576	5.8	0.047
Kielecka	8868	973247	560	6.4	0.068
Piottkowska	10763	1901662	1059	9.9	0.055
Radomska	10854	1069744	658	6.1	0.061
Warszawska	12759	2438685	158	12.0	0.061
Lewy brzeg Wisły Wisły	53205	7589479	4354	8.2	0.057
Lubelska	14789	1463271	633	4.3	0.044
Łomżynska	10608	625126	757	7.1	0.121
Płocka	9546	681047	394	4.0	0.059
Siedlecka	12581	943661	887	7.0	0.094
Suwalska	10824	632734	789	7.3	0.124
Prawy brzeg Wisły	58347	4345839	3464	5.9	0.079

I tu zatem, podobnie jak przy stosunkach zaludnienia i uprzemysłowienia występują różnice między lewym i prawym brzegiem Wisły.-

Koleje żelazne.

Linid kolei żelaznych przed wojną przedstawiały się w następujący sposob:

	Długość k.ż.w km.	Wypada km. na 10000 m.-	kol. żelaznych na 100 km.
Galicya	4175	5.2	5.3
Kro lestwo całe	3002	2.5	2.7
Prawy brzeg Wisły		2.6	2.4
Lewy brzeg Wisły		2.4	2.9

W ciagu wojny pobudowane zostały nowe połączenia zarówno na terytoryum okupacyi austryackiej jak i niemieckiej.

Dążyć należy aby Królestwo i Galicya osiągnęły przynajmniej taką sieć dróg żelaznych, jaką rozporządza Ks. Poznanskie, gdzie wypada na 10000 m - 12.9 km., a na 100 km.2 powierzchni 9.5.
W tym celu trzebaby zdaniem pp. Marcinkiewicza i Chodkiewicza dobudować w Galicyi 3300 km.
w Krolestwie 8700 " dróg żelaznych.

Wobec tego, że kwestya nowych połączeń kolejowych wystąpić może już przy traktacie handlowym podajemy najważniejsze dosyderaty.-

Ze stanowiska narodowego, najważniejszą i najbardziej piekącą sprawą jest ulepszenie połączeń kolejowych między poszczególnemi dzielnicami Polski. Połączenia te, zwłaszcza między Królestwem a Galicyą są obecnie wprost opłakane.-

Długość granicy między Królestwem a Galicyą od B,dzina do Sokala wynosi w linii powietrznej 350 km. Na całej tej długości sieć kolejowa Galicyi łączy się tylko w jednym punkcie i to na najskrajniejszym cyplu zachodnim tżj. w stacyi " Granica ".

W tym muerze chinskim wskazanem jest zrobić przełom następującemi połączeniami kolejowemi, które po stronie galicyjskiej są już po części gotowe.-

1). Z Kocmyrzowa przez Miechów do jednej ze stacyi linii kolejowej Kielce - Ząbkowice.
2/. Z Zabna, stacyi kolei Tarnów- Szczucin prez Korczyn, Pinczów do Jędrzejowa albo Szczucin Chmielnik - Kielce.
3/. Z Nadbrzezia przez Sandomierz, Opatow do Dankowa i prze Kraśnik do Lublina.
4/. Z Bełzca przez Tomaszów, Zamość, Krasnystaw do Lublina.
5/. Z Sokala przez Hrubieszow do Chełma, a po stronie galicyjskiej z Zółkwi do Krystyanopola. W ten sposób stworzyłoby się obok już istniejącego, sześć nowych połączeń sieci kolejowej Krolestwa z siecią galicyjską obok znacznej korzyści ekonomicznej dla wszelkich obszarow ziemi, przez którą przechodziłyby te linie, uzyskałoby się jeszcze w ten sposob najkrotsze połączenia z połączeniem i portami adryatyckimi.-

Ulepszenie połączeń Królestwa z portami Bałtyku osiągnąćby można budową linii kolejowych:
6/. Ostrołęka Myszyniec i 7/. Łowicz - Płock - Rypin - Horodnica.
Na nowe połączenia z Poznanskiem nadawyłyby się linie:
8/. Kutno- Koło - Konin - Słupce - Września i
9/. Piotrków - Wielun - Kempno.
W toku operacyi wojennych zostały już wybudowane następujące nowe połączenia kolejowe między Galicyą a Królestwem
1/. Nadbrzezie - Ostrowiec 2/. Rozwadów- Lublin 3/ Bełżec-Lublin Zamość 4/.Sokal - Włodziemierz Wołyński.

Według uchwał VIII Zjazdu Przemysłowców Górniczych Królestwa Polskiego z roku 1914, pożądaną jest budowa następujących linii kolejowych:

1/. Z Zagłębia D.browskiego przez Siewierz - Częstochowę - Osiaków. Zdunska Wola - Łęczyca - Kutno - Płock - Rypin - Ciechanow do Ostrołęki, z odnogami Psiakow - Wieruszowa i Kutno - Słuoce.

2/. Z Zagłębia Dąbrowksięgo przez Włoszczowę i Końskie - Białobrzegi - Siedlce i Konskie - Białobrzegi - Siedlce i Konskie do Warszawy z odnogami Konskie - Białobrzegi - Siedlce i Konskie - Radom.

3/. Przedłużenie linii Herby - Kielce przez Ostrowiec - Zawichost Zamość do Włodzimierza Wołyńskiegp.-

Komunikacye wodne.

W zakresie kimunikacyi wodnych byłoby właściwie wszystko do zrobienia. Na terenie bowiem Królestwa nie jest uregulowana Wisła ani jej dopływy. Wobec obszarow zagłębia węglowego w Galicyi i w Krolestwie oraz handlu, leżących nad Wisłą miast Krakowa, Warszawy, Torunia i Gdańska przypadnie rola dorzeczu Wisły wielkiej arteryi komunikącyjnej rowna niemal roli jaką spełnia Ren wraz z oderwaniem Krolestwa od Rosyi znaczenie Wisły niewątpliwie się podniesie.-

Ze wspolnego obszaru węgliwego należałoby zbudować trzy główne drogi wodne: Kanał w kierunku południowo-zachodnim do Dunaju koło Wiednia, którą to drogą węgiel będzie mógł być przywożonym do Dunaju przeżyto ożywi się ruch na tej rzece w Bawaryi, Austryi, a dalej na Węgrzech, aż po kraje naddunajskie i dalej drodroga wodna na Odrze w kierunku zachodnim do niemieckiego kanału środkowego, a temsamem i do morza Niemieckiego Północnego; wreszcie wiodąca na północ do Gdanska najważniejsza droga wodna Wisły do Morza Bałtyckiego; w końcu droga ku wschodowi do Morza Czarnego.-

Przez zużytkowanie dalszego biegu Sanu w Galicyi otwiera się możność połączenia z Dniestrem aż po Morze Czarne, gdzie Anglicy znajdują dziasiaj bardzo wielki rynek zbytu dla węgla. Do tych głównych traktow przyłączyćby się dały drogi uboczne, a mianowicie: od Dniestru przez Lwow do Bugu w Polsce i do Dniestru w Rosyi, dzięki czemu zbliżyłyby się dalekie kraje ku centrum węgliwemu i przemysłowemu, otworzyłyby się następnie wielkie rynki zbytu węgla i powstałyby dwa nowe połączenia wodne do Morza Czarnego.

B/ Program budowy dróg wodnych.

1/. Kanał Dunaj - Odra - Wisła od Wiednia do Krakowa, 410 km. długości o kilku niezbędnych przystaniach, zwłaszcza we Wiedniu Ostrawie Morawskiej i Krakowie.-

Budowa tego kanału przewidzianą jest w austryackiej ustawie kanałowej z roku 1901, potrzeba jednakże jeszcze prawnego zapewnienia koniecznych ku temu środków pieniężnych.- Zauważyć należy że potrzebne zbiorniki dla zasilenia wodą kanału Dunaj - Odra potrzebne założone być mogą w takich rozmiarach, aby zasilały także ubogą w wodę część skanalizowanej Odry, która dla spławu stanie się dzięki temu więcej przydatną.-

2/. Kanlizacya ~~i ukończenie~~ regulacyi Wisły od Krakowa aż po ujście Sanu, koło Sandomierza, długość 20 km.

Zauważyć należy, że w wymienionej powyżej austryakiej ustawie kanałowej przewidzianą jest budowa połączenia kanału Wisły z Dniestrem, a trasa tego kanału przeprowadzoną jest po prawym brzegu Wisły, ciągnie się dalej po prawym brzegu Sanu, a przekroczywszy rzekę koło Radymna, dosięga Dniestru koło Zaleśca. Inne rozwiązanie kwestyi spławnego połączenia Wisły z Dniestrem nie było możliwe, gdyż Wisła począwszy od Krakowa tworzyła naturalną granicę od Rosyi. Ponieważ ta przeszkoda w użyciu Wisły już nie istnieje, a trasa kanału jest niedaleko biegu Wisły, przeto jest wskazanem zarzucenia myśli o budowie sztucznego kanału wzdłuż Wisły, natomiast najodpowiedniejszem wydaje wydaje się przygotowanie samej rzeki dla celow żeglugi, jako drogi wodnej, tembardziej, że przez zużytkowanie dolnego biegu Sanu istnieje możność połączenia z Dniestrem.

3/. Kanalizacya dolnego biegu Sanu od ujścia tegoż do Wisły aż po Radymno długość 140 km.

4/. Kanalizacya od Zaleśca do Stanisławowa długości 100 km.

5/. Kanalizacya od Zaleśca do Stanisławowa długości 1-

5/ Kanał San - Dniestr od Radymna do Zaleśca 135 km.

Prace wymienio pod 3,4,5 mają na celu połączenia dla żeglugi wisły z Dniestrem do tego mianowicie punktu, w ktorym Dniestr dość już nawet szeroki dla statkow kanałowych. Plan ten przewiduje naturalnie dalszy ciąg prac przy regulacyi Dniestru, zarowno na wewnętrznie austryackiej przestrzeni po Dnut na Bukowinie, dalej na austryacko-rosyjskiem pograniczu (50 km.) do Okopów, jako też częściową dalszą regulacyę dolnego biegu Dniestru w Rosyi położonego w celu poprawy istniejącej już drogi wodnej i posunięcia temsamem połączenia z Moezrem Czarnem.-

6/. Regulacya Wisły od ujścia Sanu aż po ujście Narwi, koło Modlina (Nowo-Gieorgiewska) 100 km.

7/. Kanał dla statków od Gródka przez Lwów, wzdłuż Bugu do Sokala celem połączenia kanału Wisła - Dniestr z obszarem Bugu 150 km.

8/ Kanalizacya Bugu od Sokala do Brześcia Litewskiego długość 220 km. (z tego 20 km. w Galicyi).

9/. Regulacya Bugu od Brześcia Litewskiego do tegoż ujścia do Narwi koło Serocka długość 235 km. wraz z regulacyą.- Przylegającego ujścią Narwi długość 35 km. -

Program powyższy, ktorego zrealizowanie musiałoby być rozłożone na kilka okresow budowlanych, obejmuje te tylko obszary Wisły i Dniestru, ktore zajmują się w sferze interesow monarchii i Polski; Przekształcenie odpowiednie naturalnych dróg wodnych na połnoc od Warszawy i na wschod od Bugu położonych, jako też przebudowa istniejących bardziej pierwotnych połączen wodnych do Niemna i Prypeci, względnie do Dniepru wchodziłoby w zakres dalszego programu w tej mierze. Przy inauguracyi drogi wodnej na Wiśle do Bałtyku, winien być zastrzeżony interes Austryi i Polski, a mianowicie przez uzyskanie dla naszych frachtów obszaru wolnego portu w Gdańsku.-

Nad Dniestrem są stosunki znacznie mniej korzystne, gdyż bieg tej rzeki w rosyjskich rękach 450 km. długi, jest wprawdzie spławny lecz jak dotąd mało uregulowany. Wskazane jest tedy domaganie

się od Rosyi przy układach pokojowych, przeprowadzenie regulacyi Dniestru dla celów żeglugi, w określonym terminie, a także ustanowienie międzynarodowej komisyi, której zadaniem byłoby wypracowanie programu robót regulacyjnych, określenie czasu i warunków jego realizacyi, wreszcie nadzór przez coroczni zjazdy nad robotami wykonywanemi. W pomienionej konwency i winno być przewidziane również ustanowienie wolnego portu przy ujściu Dniestru do Morza Czarnego.-

INSTYTUCYE BANKOWE.

Pieniądz,ten nerw życia ekonomicznego nabiera znaczenia dla społeczeństwa i narodu wówczas dopiero gdy jest ogromadzony i planowo uruchomiony. W polityce gospodarczej Polski odpowiednio zorganizowane instytucye bankowe odegrać muszą rolę pierwszorzędną i korzystać te świetnych wzorów jakie w regulowaniu finasów kraju i uruchamianiu przemysłu pozostawił nam Bank Polski.
Nie przyjdzie przecież wszystkiego stwarzać, ale wystarczy skorzystać z instytucyi istniejących i powołać do życia narodowe instytucye naczelne.-

Stan obecny.-

Królestwo. Od roku k386 na czele obrotów pieniężnych królestwa stanął rosyjski Bank Państwowy, który usunąwszy dawny Bank Polski stał się bankiem banków. Główna filia dla Królestwa istniała w Warszawie, obok niej 10 filii prowincyonalnych. Dla całego państwa rozporządzał ten bank sumą 2.3 miliarda rubli (rachunki bieżące i wkłady) Czysty zysk w Królestwie obliczają,na 2 miliony rubli. Kredytu chłopom udzielały na kupno gruntów, a w ostatnich latach kapitału obrotowego filie Banku Włościańskiego. Na początku r. 1914 pozostałość niespłaconych pożyczek w Królestwie wynosiła 85 mil. rubli. Bankowość stworzoną przez społeczenstwo przedstawiały następujące instytucye:
1/. Dla kredytu hypotecznego a) Tow. Kredytowe Ziemskie istniejące od 1825 r. i obejmujące w 1914 r. - 9916 dóbr, na które znajdowało się w obiegu listów zastawnych za 180 mil. rubli b) Tow. Kredytowe m. Warszawy, założone w 1870 r. z liczbą 4434 stowarzyszonych oraz listów zastawnych na nieruchomości na sumę 150 mil. rb. c) Tow. Kredytowych prowincyonalnych 11 z liczbą towarzyszonych 5969, które miały w obiegu listów zastwanych na kwotę 72.6 mil. rb:

2/. Dla kredytu krótkoterminowego 9 banków akcyjnych z kapitałem akcyjnym 63½ mil. rubli, wśród nich największy B.Handlowy w Warszawie. Obok nich działały na terenie Królestwa banki rosyjskie.-

3/. Towarzystwa kredytowe spółdzielcze.

a/. Tow. wzajemnego kredytu w liczbie 98 liczyły członków 49093 w tej liczbie chrześcian 22845.
b/. Kasy pożyczkowe przemysłowców w liczbie 5 obejmowały 26017 członków. Różnica między typem a i b polega na tem, że członkowie a ponoszą ograniczoną odpowiedzialność 10-krotną i w tym ~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxodpowiedzialnośćx~~ stosunku do swoich udziałów otrzymać mogą pożyczki. W typie b/ odpowiedzialność (poręka) jest nieograniczona.-

1/ Dla kredytu hypotecznego a) Tow. Kredytowe Ziemskie istniejące od 1825 r. i obejmujące w 1914 r. - 9916 dóbr, na które znajdowało się w obiegu listów zastawnych za 180 mil. rubli b) Tow. Kredytowe m. Warszawy, założone w 1870 r. z liczbą 4434 stowarzyszonych oraz listów zastawnych na nieruchomości na sumę 150 mil. rubli. c/. Tow. kredytowych prowincyonalnych 11 ż liczbą stowarzyszonych 5969, które miały w obiegu listów zastawnych na kwotę 72.6 mil. rb.

2. Dla kredytu krótkoterminowego 9 banków akcyjnych z kapitałem akcyjnym 63½ mil. rubli , wśród nich działały na terenie Królestwa banki rosyjskie.

3/. Towarzystwa kredytowe spółdzielcze.

a/. Tow. wzajemnego kredytu w liczbie 98 liczyły członków 49093 w tej liczbie chrześcian 22845.-

b/ Kasy pożyczkowe przemysłowców w liczbie 5 obejmowały 26017 członków. Różnica między typem a i b polega na tem, że członkowie a ponoszą ograniczoną odpowiedzialność 10-krotną i w tym stosunku do swoich udziałów otrzymywać mogą pożyczki. W typie b) odpowiedzialność (poręka) jest nieograniczona.-

c),Tow. drobnego kredytu typu Schultzego z Delitzsch i Rafeisena które mogą udzielać pożyczek do wysokości 300 lub 600 rb. najwyżej zaś 1000 rb. Na początku 1914 r. było w Królestwie Pol. towarzystw obu typów 872 z liczbą członków przeszło ½ miljiona.

4/. Kasy pożyczkowe gminne zakładane przez rząd po r. 1863 doszły do liczby 1355.-

Fundusze własne, zapasowe i wkładowe wymienionych wyżej zakładów kredytowych (w milionach rubli :

	Kapitały zakładowe	Kapitały zapasowe	wkłady	Razem
Tow. kredytowe Ziemskie	----	8	- - -	8
m. Warszawy	----	11	- - -	11
11 Tow. kred. prowincyonalnych	----	4	- - -	4
9 Banków akcyjnych	63	23	218	304
98 Tow. wzaj. kredyt.	13	3	59	75
5 Kas poż. przemsł.	3	1	17	21
872 Tow. drobnego kred.	13	1	60	76
1355 kas gminnych	13	--	23	36
Razem.......	107	51	377	535

Zakłady kredytowe Królestwa ogromadziły przeszło pół miliarda rubli cz. 1125 mil. koron.-

W Galicyi zakłady kredytowe i złożone w nich kapitały, dają następujący obraz w r. 1912/13 w mil. koron:

Bank Krajowy................	125
3 banki prywatne (hypoteczny, dla handlu i przemysłu, Przemysłowę)....	37
23 kasy oszczędności.......	340
2707 Tow. zaliczkowych i kredytowych	397
1382 spółek Rafeisena......	72
Razem	968

Dotychczasowe instytucye bankowe, które społeczeństwo w Galicyi i Królestwie stworzyło, ogromadziły przeto 2093 milionów koron nie licząc zasobów jakie posiadają banki pomniejsze.-

Pominięte również zostały w Galicyi sumy składane w 10 filiach banku austro-węgierskiego, którego zyski z Galicyi były dużo wyższe od tych jakie zrealizował rosyjski bank państwa z Królestwa.-

Znaczne obroty banków w Królestwie nie przeyjmowały udziału w żadnych przedsiębiortswach przemysłowych, nie obejmowały zupełnie interesów założycielskich. Przedsiębiorstwa górnicze i fabryczne zmuszone były szukać kredytu w bankach lub u kapitalistów zagranicznych, czego następstwem dywidendy i zyski przypadały w udziele właścicielom obcego kapitału i przenosiły się zagranicę. W wydawnictwach z ostatnich czasów kwestyi banków poświęconych spotykamy wielekroć uznanie wyższości Galicyi w tym względzie. I u nas przecież oprócz banku przemysłowego, który niezwykle szeroką działalność rozwinął w krótkim czasie swego istnienia założony w 1910 r. niewiele robi się w tym kierunku. - W przyszłej Polsce są przeto w zakresie instytucyi bankowych nowe pola, a mianowicie dla bankowej działalności emisyjnej oraz twórczości banku w zakresie przemysłu górnictwa, handlu i komunikacyi.-

Niezbędnemi nam są instytucye centralne, któreby pokierowały obiegiem pieniężnym i nagromadzone już kapitały skierowały do celów produkcyjnych.-
Być może, że taką instytucyą stanie się Bank Krajowy galicyjski istniejący już od lat 40, który w 1913 r. posiadał 15 milionów koron kapitału zakładowego 8 mil. koron rezerwowego 72 mil. koron wkładów.-

Przystępijąc do Środkowo-Europejskiego Związku Gospodarczego możemy się zgodzić na jednostajną z całym związkiem lub jednym z państw centralnych walutę.- Możemy nawet uważać wspólny pieniądz za rzecz dla Polski wysoce dodatnią, bo waluta ta nie będzie spadała i umożliwi wymianę xxxxxna wszelkich rynkach.- Musimy sobie jednak zastrzedz przywilej emisyi banknotów w banku koncesyonowanym lub państwowym.-

Równie ważnem będzie zwrócenie operacyi bankowych od interesów czysto pieniężnych na te tory gospodarczej twórczości, któremi tak chlubnie kroczył Bank Polski.-